

**АНАЛІЗ
ПОТЕНЦІАЛУ ЛІСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ТА
ВИЯВЛЕННЯ ФАКТОРІВ, ЩО ГАЛЬМУЮТЬ ЙОГО
ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК**

Сагаль Сергій

Київ 2014

ЗМІСТ

Резюме	3
Вступ	4
1. Законодавча база та регуляторні акти.....	6
2. Аналіз виробництва основних видів продукції деревообробки.....	12
3. Аналіз експорту, імпорту та внутрішнього споживання продукції деревообробки	21
4. Аналіз ефективності використання необробленої деревини.....	28
Висновки	31
Список використаних джерел	34
Додатки.....	35

РЕЗЮМЕ

В роботі проведений аналіз концепцій державної промислової політики в частині розвитку деревообробного сектору економіки країни. Наведені результати детального дослідження механізмів реалізації необробленої деревини. Проведено збір, упорядочення та аналіз статистичних даних з обсягу виробництва продукції деревообробки та меблів як в грошовому, так і в натуральному виразі.

Проаналізовано умови ведення зовнішньоекономічної діяльності в Україні та країнах-сусідах. Наведені дані щодо об'ємів експорту та імпорту виробів з деревини та меблів в натуральному та грошовому виразі. Складені баланси реалізації продукції деревообробки та меблів, на основі яких приведені та графічно ілюстровані дані щодо об'ємів їх внутрішнього споживання та питомої ваги імпорту у внутрішньому споживанні. Проаналізовано об'єми експорту необробленої деревини та варіанти ефективності використання лісових ресурсів в Україні. Виявлено чинники, що стримують подальший розвиток деревообробного сегмента виробництва. Розроблено комплекс заходів до плану дій по покращенню ситуації в галузі.

ВСТУП

При аналізі економічного зростання країн-лідерів світового ринку – США, Канади, Німеччини, Фінляндії та ін. Часто не береться до уваги те, що одним з головних чинників їх ринкової експансії є потужна лісодеревообробна промисловість. В той же час Японія, взагалі не маючи лісів, зароблює на глибокій переробці деревини, що імпортується, будучи основним постачальником фанери і займає 8,1% в світовому виробництві меблів.

В даний час, за даними ООН, об'єм світової торгівлі лісопродукцією складає понад 1 трл. \$, і надалі прогнозується її стійке зростання. Тобто деревина і вироби з неї є стратегічним ресурсом економіки будь-якої країни і біржовим товаром. А найважливішими передумовами розвитку деревообробної галузі України є наявність власної сировини.

Взаємозв'язки деревообробної промисловості із багатьма іншими галузями економіки обумовлюють її роль у становленні економічного розвитку держави. В Україні, зокрема, продукція деревообробної промисловості охоплює більш ніж 300 назв товарної продукції, яка поставляється на внутрішній і зовнішній ринки, що супроводжується тісною взаємодією із цілою низкою галузей, які виступають як споживачами, так і постачальниками для неї. До таких галузей можна зарахувати машинобудування, хімічну та легку промисловість, транспорт, зв'язок, будівництво тощо. В даний час до складу деревообробної галузі України входять деревообробні, меблеві підприємства та великий комплекс підприємств допоміжного призначення.

В даний роботі необхідно провести аналіз деревообробного сегменту лісового сектору України з метою оцінки його потенціалу, виявлення чинників, які перешкоджають іноваційному розвитку та сприяють його тінізації.

Для досягнення цієї мети необхідно проаналізувати законодавчу базу, регуляторні галузеві акти, структуру галузі, взаємодію лісового і деревообробного комплексів. Провести детальний аналіз механізмів реалізації необробленої деревини. Зібрати та проаналізувати статистичні дані щодо роботи галузі як на макроекономічному рівні, так і на рівні окремих підприємств. Всі дані необхідно обробити, згрупувати і представити в вигляді таблиць, діаграм та графіків.

Для виконання цих завдань було проведено моніторинг законодавчої бази та регуляторних актів таких, як Укази Президента, Закони України та їх проекти, Постанови Кабінету Міністрів, відомчі накази, Положення про Міністерства та відомства, Цивільний кодекс та Господарський кодекс України. Всі статистичні дані взяті з матеріалів публікацій та статистичної інформації Державної служби статистики України. Окремі висновки та цифри отримані експертним методом.

Проведений аналіз показує, що лісовий сектор економіки в Україні має значний потенціал. Однак цей потенціал використовується неефективно. Це зумовлено недостатньою законодавчою базою, що регулює роботу галузі. Відсутня концепція промислової політики в галузі деревообробного сектору, а також Програма

іноваційного його розвитку. Механізм реалізації деревини недосконалий і потребує негайного удосконалення.

Недостатній вплив на галузь державного регулятора та відсутня своєчасна реакція та координація між регуляторами лісового та деревообробного ринку.

Функції Держлісагентства України не узгоджуються з антимонопольними принципами.

Деревообробна промисловість України в цілому є достатньо розвиненою і забезпечує основні потреби народногосподарського комплексу країни. Виробництво основних конструкційних матеріалів ДСП, ДВП, МДФ, фанери, столярних виробів отримало іноваційний розвиток, значно наростило об'єми, асортимент і якість продукції.

Створено практично нові підгалузі виробництва ламінованих деревинностружкових плит, стільниць, оздоблених деревинноволокнистих плит, плит МДФ та OSB.

Практично заново створена меблева промисловість на базі новітніх технологій, що дозволило збільшити об'єми виробництва, асортимент та якість меблів. Однак відсутність необхідних і ефективних механізмів регулювання внутрішнього ринку стримує подальший розвиток деревообробного сегмента лісового сектору економіки України.

1. ЗАКОНОДАВЧА БАЗА ТА РЕГУЛЯТОРНІ АКТИ

Україна є однією з найбільш промислово розвинутих країн Європи з прогнозованим річним об'ємом виробництва на рівні одного триліона гривень.

Безумовно, що такий промисловий потенціал є основою соціально-економічного стану України.

В зв'язку з цим Президентом та Кабінетом Міністрів України за останні десять років було розроблено і затверджено дві концепції державної промислової політики України.

Перша концепція державної промислової політики була затверджена Указом Президента України від 12.02.2003р. № 102-2003р. [1]. В відповідності до цієї концепції Кабінетом Міністрів України була розроблена і затверджена «Державна програма розвитку промисловості на 2003-2011 роки» [2]. В процесі виконання цієї концепції та програми необхідно було забезпечити плавний перехід промислового комплексу до ринкових умов та стабілізувати його роботу.

У деревообробній промисловості до пріоритетних віднесено виробництво фанери, деревинностружкових та деревинноволокнистих плит, меблів [2].

З метою реалізації положень цієї програми, передбачалось розробити та переглянути державні та галузеві науково-технічні програми.

На жаль, більшість положень цієї програми в деревообробній галузі не була реалізована. Існуючу програму розвитку деревообробного комплексу було відмінено, а нову так і не розроблено. Як результат було практично зупинено фінансування науково-технічних розробок в галузі.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 липня 2008р. № 947-р була схвалена Концепція проекту загально-державної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2017р. [3]

Концепцією визначаються проблеми, аналізуються причини їх виникнення та обґрунтовується необхідність розв'язання їх програмним методом.

Основною метою програми розвитку промисловості є активізація інноваційно-інвестиційної діяльності промисловості, забезпечення ринку конкурентоспроможними промисловими товарами та прискорена інтеграція промислового комплексу у світове виробництво.

В деревообробній та меблевій галузі першочерговим завданням є випереджальний розвиток виробництва сучасних конструкційних матеріалів та готових виробів на базі застосування ресурсозберігаючих технологій, автоматизованих гнучких ліній, застосування технологічних процесів глибокої переробки деревини, встановлення заборони на експорт круглого лісу та заготівок та запобігання незаконній вирубці лісу.

В результаті виконання цієї програми передбачалось збільшення у 3 рази обсягів промислового виробництва, підвищення його рівня інноваційності з досягненням частки інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої

промислової продукції до 15-20 % у 2012 році і до 30-35% у 2017 році (2005 рік – 6,5 відсотка).

Однак положення цієї Концепції були виконані лише частково, а саме, Концепція була відмінена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 липня 2013 року № 603-р (603-2013-р).

В даний час промислова доктрина і відповідна їй концепція державної промислової політики України реалізується, Міністерством економічного розвитку і торгівлі Міністерством промислової політики України [4-5].

Мінпромполітики є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної промислової політики, в тому числі вживає заходів до розвитку деревообробної промисловості шляхом прийняття регуляторних актів.

Реалізація промислової політики в деревообробній галузі зводиться до проведення нарад з керівним складом підприємств галузі, інформування з деяких питань розвитку, підготовки пропозицій Кабінету Міністрів України по тарифному регулюванню ринку. Значну роль відіграло Міністерство промислової політики в розробці Положення про аукціони з продажу необробленої деревини [7] відстоюючи позицію щодо безумовного і першочергового забезпечення підприємств лісоматеріалами. Вирішальне значення мала підтримка Міністерства вітчизняних виробництв деревинностружкових плит в 2004 році в антидемпінговому розслідуванні щодо виробників плит Польщі та Словаччини.

Однак слід зауважити, що за час існування Мінпромполітики не було прийнято жодної Постанови чи Розпорядження Кабінету Міністрів України, не розроблена Програма розвитку деревообробної галузі України, звернуті науково-технічні програми, що говорить про відсутність бачення стратегії розвитку галузі в Україні на перспективу.

Надзвичайно важливим регуляторним актом в лісовій та деревообробній галузі є Положення про організацію та проведення аукціонів з продажу необробленої деревини, затверджене Наказом Держкомлісу України від 19.02.2007р. № 42 і погоджене та зареєстроване Міністерством юстиції 26.02.2007р. за № 164/13431 [6].

Положення є міжвідомчим і регулює порядок реалізації усієї необробленої деревини, заготовленої підприємствами, які здійснюють заготівлю деревини як постійні користувачі лісових ресурсів, за винятком деревини, яка використовується постійними лісокористувачами.

Положення регламентує реалізацію усієї необробленої деревини виключно на аукціонах та на спеціалізованих торгах.

Особливістю аукціонів є те, що до участі в них не допускаються нерезиденти з метою першочергового забезпечення вітчизняних товаровиробників.

Організатором аукціонів виступає біржа, з якою продавцем укладено договір на проведення аукціону. Біржа повинна відповідати ряду вимог, для забезпечення якісного проведення аукціонів.

На прості аукціони допускаються всі виробники з деревини після надання ними заяви про участь, ряду документів, які засвідчують юридичну особу як деревообробника, як платника податку, копію платіжного доручення щодо перерахування гарантійного внеску.

До участі в спеціалізованому аукціоні допускаються виключно виробники целюлози, паперу та деревинних плитних матеріалів при наявності переліку упомянутих документів.

Список учасників простих аукціонів формує біржа, а список учасників спеціалізованих аукціонів – Мінпромполітики України. Всі аукціони проводяться щоквартально.

Положення розроблялось вперше в дуже короткий термін, приблизно на протязі одного місяця в неймовірному напруженні між Держкомлісом, Мінпромполітики та асоціацією «Меблідеревпром», є недосконалим і потребує доопрацювання.

Одним з найбільших протиріч, закладених в Положенні є норма п.1.1. відповідно до якої виробничі підрозділи постійних лісокористувачів, або інакше кажучи продавців, мають виключне право отримувати для своїх потреб необроблену деревину без участі в аукціонах. При цьому механізм формування цін на цю деревину нерегламентований.

Враховуючи, що на даному етапі деревообробні підрозділи Держлісагенства, які не є виділеними юридичними особами, не можуть купувати деревину в самих себе, то ціна на цю деревину, в ринкових умовах, повинна була б бути рівною ціні, яка склалась на поточних аукціонах. При цьому необхідно відмітити, що якби ця доля була незначною і не впливала на конкурентоздатність продукції на ринку України, то можна було б і не звертати на це уваги. Але, відокремлені підрозділи постійних лісокористувачів в 2013 р. переробили 1 млн. 290 тис.м³ необробленої деревини (пиловника) і виготовили з неї продукції на суму 690 млн.грн., що складає не менше 40% внутрішнього ринку України. В таких умовах деревообробні підприємства не підпорядковані структурам Держлісагенства знаходяться в нерівних умовах, не можуть з ними конкурувати, ефективно вести господарство і іноваційно розвиватися. Фактично вони приречені на занепад.

Для усунення цієї диспропорції на ринку деревини необхідно було б юридично відокремити деревообробні підрозділи від Держлісгоспа, як не властиві для них функції. Краще всього було б ці підрозділи виділити в окремі юридичні особи залишивши їх статус державних або приватизувати для більш ефективного ведення бізнесу.

Ряд норм Положення носять декларативний характер і продавцем не виконуються. Тут йдеться про норму п.1.1. якою передбачено що уся необроблена деревина, заготовлена Держлісгоспами, виставляється на аукціони. Однак на практиці це не так. Продавці, користуючись монопольним становищем на ринку лісосировини не виконують цю норму Положення в повному обсязі, штучно регулюючи об'єми деревини, яка реалізується на аукціонах, що дає можливість впливати на рівень цін на аукціонах. При цьому механізм формування стартових цін не прозорий, а рівень їх обґрунтовується ринковими цінами на зовнішніх ринках, що вже зовсім протирічить логіці торгів. Показовим тут є 2011 р. в якому на аукціони було виставлено 39% заготовленої деревини, а ціни виросли на 60-90%.

Справедлива стурбованість деревообробників необґрунтованим ростом цін на лісосировину в вигляді звернень до Президента та Уряду України з проханням вплинути на ситуацію, що склалася в галузі, закінчилась скаргою Держлісагенства до Антимонопольного комітету, показовим розслідуванням і наказанням непокірних деревообробників. Ніякі доводи, обґрунтування, розрахунки підприємств не були прийняті до уваги, що свідчило про упередженість, тенденційність та замовний характер цього дійства.

Необхідно наголосити на суттєвому протиріччі між положенням п.1.6. та реальним станом справ. В п.1.6. чітко записано, що спеціалізовані торги – це біржові торги, головними функціями яких є регулювання ринкових цін з метою недопущення незаконних маніпуляцій, біржове страхування учасників торгів від недопустимих коливань цін. Результатом біржових торгів є підписання біржових контрактів. Аукціони ж передбачають реалізацію товару по найвищим цінам, що є недоступним для такого біржового товару, як деревина для великотоннажного виробництва. Ситуація ускладнюється й тим, що на аукціонах із-за монопольного становища Держлісагенства відсутній вільний ринок продавців лісоматеріалів, а ринку споживачів (деревообробників) нав'язуються дискримінаційні умови, що призводять до спотворення результатів і напруження ситуації на аукціонах.

В зв'язку з фінансово-економічною кризою 2008 року відбулось падіння як внутрішнього, так і зовнішнього ринку лісоматеріалів, що стало приводом для відміни аукціонів. Впродовж 2009-2010 років лісоматеріали реалізувались шляхом укладання прямих договорів між держлісгоспами та деревообробними підприємствами. З метою узгодження об'ємів поставок, цінової політики, умов поставки, прийомки та оплати щоквартально проводились спільні виробничі наради керівництва лісової та деревообробної галузі України, в результаті чого між підприємствами склались ефективні господарські та логістичні відносини, які дозволили успішно подолати наслідки кризи і стабілізувати їх роботу. Відновлення в 2011 році аукціонного продажу деревини призвело лише до негативних наслідків.

Так, ціни на спеціалізованих аукціонах в 2011 році виросли на фансировину на 65%, техсировину на 90%, баланси на 82%, дивись таблицю 1,2.

Потребує доопрацювання і пункт 2.14 в процедурі оплати, та повернення гарантійного внеску. Величина гарантійного внеску необґрунтовано завищена, що на значний термін, до двох місяців і більше, відволікає значні обігові кошти підприємств. Процедура повернення гарантійного внеску дискримінаційна до покупців і не врегульована Положенням.

Ні Положенням ні Регламентом типова форма договору купівлі-продажу не затверджена, що вносить багатомірність трактувань окремих умов, як наприклад, умов поставки, оплати, упаковки, приймання та призводить до невизначеності термінів підписання договорів купівлі-продажу та виконання по ним зобов'язань.

Дуже важливим питанням для роботи на внутрішньому ринку є неврегульованість експорту необробленої деревини з України. Це пов'язано, перш за все, з першочерговістю експортних поставок, непрозорістю формування цін, виконання зобов'язань держлісгоспами перед вітчизняними деревообробниками по залишковому принципу як по об'ємах, так і по якості сировини.

Існуюче Положення передбачає єдиний механізм реалізації необробленої деревини в Україні це аукціони, що не дозволяє в рівній мірі забезпечувати деревиною малі, середні та великі підприємства. Аналізуючи механізми реалізації необробленої деревини в країнах Європейського Союзу можна бачити, що їх там декілька, дивись таблицю 3.

Таблиця 3 Методи реалізації деревини в деяких країнах Європейського Союзу

Методи	Країни						
	Словаччина	Румунія	Польща	Велико - британія	Німеччина	Австрія	Україна
Аукціони	+	+		+	+		+
Інтернет – аукціони			+	+		+	
Короткострокові контракти (до 1 року)		+	+		+	+	
Середньострокові контракти (1-3 роки)	+	+	+	+	+	+	
Довгострокові контракти (3-10 років)	+	+	+	+	+	+	

Як видно наряду з аукціонами у всіх країнах Європейського Союзу існують альтернативні методи забезпечення споживачів необробленої деревини, такі, як інтернет-аукціони, короткострокові, середньострокові та довгострокові контракти.

Тому видається доцільним і в Україні запровадити наряду з квартальними аукціонами, постійно діючі інтернет аукціони, короткострокові, середньострокові та довгострокові контракти, передбачивши механізм пріоритетного забезпечення необробленою деревиною інвестиційних проектів з високою інноваційною складовою, спрямованою на раціональне використання та глибoku її переробку.

При цьому необхідно ці методи диференціювати в відповідності до виду необробленої деревини, механізми реалізації якої повинні бути різними. Для прикладу можна навести фансировину для стругання шпону і техсировину для виробництва плитних матеріалів. В першому випадку кожна колода має свою історію, якість і ціну, тоді як техсировина – це об'ємний продукт без особливих вимог до якості і закуповується в великих кількостях.

Головною метою таких нововведень було б першочергове і в повному обсязі забезпечення лісоматеріалами підприємств всіх видів діяльності на ринкових засадах та прозорим механізмом ціноутворення. Реалізація цих методів значно покращить інвестиційний клімат та умови ведення бізнесу, що в результаті дозволить суттєво збільшити об'єми виробництва, зменшити експорт необробленої деревини та отримати значний соціально-економічний ефект в вигляді збільшення надходжень до державного бюджету за рахунок податків всіх рівнів та створення

додаткових робочих місць. Запровадження альтернативних методів реалізації деревини дало б можливість відновити дію принципів свободи підприємницької діяльності (ст.3 Цивільного кодексу (ЦК)) України [9], ст.6 Господарського Кодексу (ГК України) [10], принципу заборони незаконного втручання органів державної влади у господарські відносини (ст.6 ГК України), принципи свободи договору (ст.3,627 ЦК України); ч.2 та 3 ст. 67 ГК України, зняти обмеження самостійності підприємств щодо придбання та реалізації товарів (абз.9 ч.2 ст.15 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [11], які були порушені Наказом Держкомлісгоспу України № 42 [6].

Розглянувши ситуацію, що склалась на ринку лісоматеріалів, Перший віцепрем'єр-міністр України видав доручення від 12.08.2011р. № 39567/0/1-11 яким зобов'язав Мінекономрозвитку України удосконалити механізм реалізації необробленої деревини шляхом запровадження електронних торгів, розробити методику формування стартової ціни, проводити аукціони у першу чергу для вітчизняних виробників та посилити контроль за здійсненням експортних операцій з лісосировиною, забезпечивши надання дозволу на вивезення за межі території України лісоматеріалів, придбаних виключно на аукціонах. Однак двохрічні бюрократичні ігри закінчились ні чим. Не було виконано ні одного пункту доручення.

В 2012-2013 роках Міністерством аграрної політики України було вжито спробу внести зміни в існуюче Положення, яка двічі не увінчалась успіхом із-за непогодження нової редакції положення Держлісагенством та Мінюстом України.

Таким чином питання удосконалення механізму реалізації необробленої деревини в Україні і на сьогодні залишається актуальним.

У відповідності з Перехідними положеннями Податкового Кодексу (підрозділ 2, п. 23) тимчасово до 1 січня 2013 р. від оподаткування на додану вартість звільняються операції постачання, імпорту та експорту необробленої деревини товарних позицій 4401, 4403, 4404 згідно з УКТ ЗЕД.

Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу про ставки окремих податків і податкових пільг» від 19 грудня 2013 р. № 3757 продовжено цю норму до 01 січня 2015 року.

За час дії цього Положення збалансувалися проблем із поверненням ПДВ при експорті продукції деревообробки та ціни на лісоматеріали.

Ситуація в галузі різко погіршиться, якщо буде скасовано дія цього Положення з 1 січня 2015 року. Перш за все це призведе до росту цін на необроблені лісоматеріали як мінімум на 20%. Враховуючи значний об'єм експорту по фанері – 70%, по струганному шпону – 90%, по ДСП – 30%, меблі – 50%, виникне значна забаргованість з поверненням ПДВ. В результаті фінансово-економічне становище підприємств різко погіршиться із-за зменшення обігових коштів, підняття цін на готову продукцію та падіння конкурентоздатності виробів з деревини як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках.

2. АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ОСНОВНИХ ВИДІВ ПРОДУКЦІЇ ДЕРЕВООБРОБКИ.

В даній роботі використані методологічні підходи, термінологію, кодифікацію, класифікацію продукції деревообробки та статистичні дані Державної служби статистики України [12-14].

Під обсягом реалізації промислової продукції за видами діяльності розуміється обсяг реалізації від промислової діяльності, який визначається за ціною продажу відвантаженої готової продукції, що зазначена в оформлених як підстава для розрахунків з покупцями документах, за вирахуванням непрямих податків (податку на додану вартість, акцизного збору).

Індекс промислової продукції це показник, що відображає короткострокові зміни обсягу промислової продукції (доданої вартості).

Обсяг реалізованої промислової продукції за видами діяльності оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, а також меблі наведено в табл. 4, та на рис. 1.

Табл. 4 Обсяг реалізованої промислової продукції за видами діяльності за 2007-2013р.р., млн.грн.

Вид діяльності	Р о к и						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів	5796,4	6786,6	6357,3	7384,8	9512,1	8446,9	9305,7
Виробництво меблів	4842,0	4193,4	2610,7	4931,8	5041,9	4095,6	4136,3

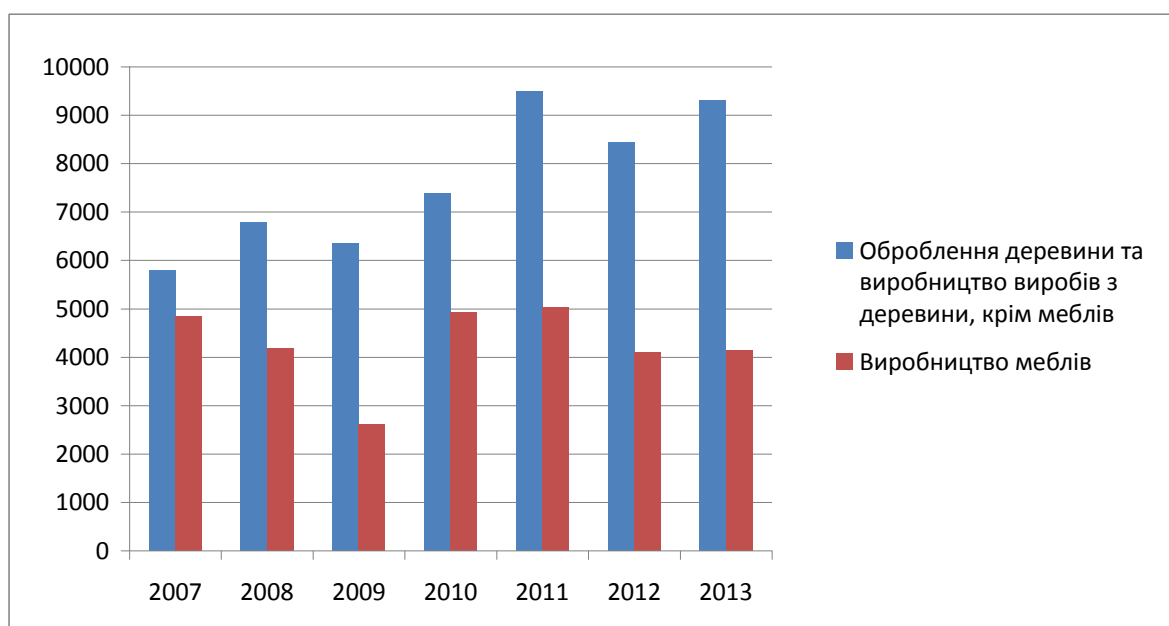

Рис. 1 Діаграма обсягів реалізованої продукції в млн.грн. по роках.

Табл. 5 Індекси промислової продукції за видами діяльності за 2007-2013р.р., %

Вид діяльності	Р о к и						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів	112,4	97,6	75,4	109,6	109,7	98,2	100,0
Виробництво меблів	118,7	102,8	64	120,9	123,6	100,4	101,4

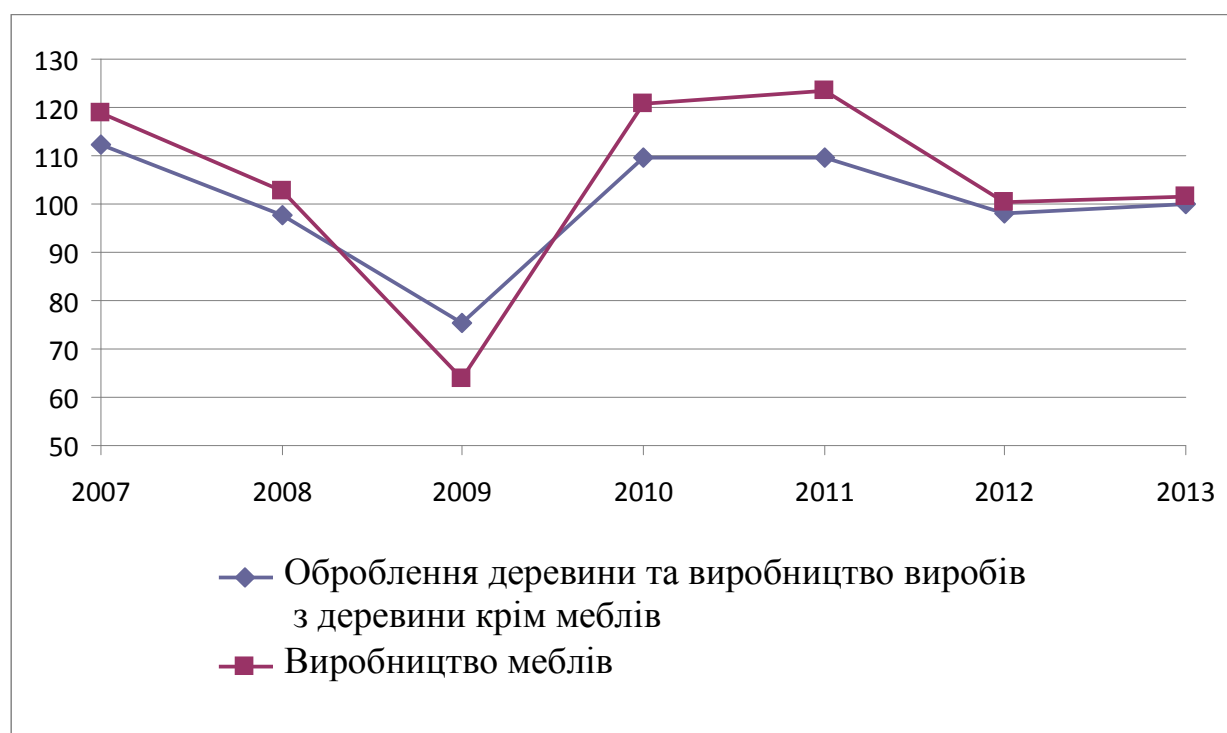

Рис. 2 Зміна індекса промислової продукції по роках, %.

Наведені дані свідчать, що тенденція загального об'єму виробництва продукції деревообробки і меблів аналогічна як по об'ємах, так і по індексу промислового виробництва. Критичними по зниженню об'ємів реалізації виявився 2009-2010 роки. Найбільше падіння виробництва спостерігається в 2009 році, а в подальшому об'єми реалізації поступово збільшувались. Тобто ми бачимо різкий ріст об'ємів реалізації продукції деревообробки з 7,4 млрд.грн. в 2010 р. до 9,3 млрд. грн. в 2013 р. При цьому ситуація в меблевій галузі значно гірша. Падіння об'ємів в 2009 році досягло мінімуму і зменшилось в два рази з 4,2 млрд.грн. в 2008 році до 2,6 млрд.грн. в 2009 році. В подальшому об'єми реалізації меблів збільшувались, але і далі не досягли докризових.

Виробництво основних видів промислової продукції деревообробки наведено в табл.6.

Табл. 6 Виробництво основних видів промислової продукції за 2003-2013 роки.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Деревина, уздовж розпилена чи розколота, завтовшки більше 6 мм, тис.м ³	2197	2414	2409	2385	2525	2266	1753	1736	1888	1824	1416,0
Бруски, планки та фризи для паркетного або дерев'яного покриття підлоги профільовані, незібрані з деревини листяних порід, тис.м ²	1171	1781	2338	2306	2735	3997	3367	3634	3765	3619	3421
Фанера клеєна, тис. м ³	114	145	173	164	178	171	109	145	169	167	178,9
Плити деревостружкові необроблені, тис. м ³ умовних	732	975	1150	1329	1641	1622	1295	1471	1642	1626	1425,7
Шпон лущений, тис. м ³	43,5	53,6	52,7	51,9	57,6	43,8	29,6	38,8	48,6	45,3	42,9
Шпон струганий, млн.м ²	14,2	21,7	23,8	26,3	37,5	31,9	30,0	32,0	33,1	35,7	35,0
Вікна, двері, їх рами та пороги,	1056	1503	2353	3114	3695	3796	2236	2506	2920	2642	3216,9

Виробництво пиломатеріалів постійно зменшується. Так за десять останніх років об'єми виробництва пиломатеріалів зменшилось з 2197 тис.м³ в 2003 році до 1416 тис.м³, тобто на 65%.

Виробництво ж обрізних пиломатеріалів та чорнових заготівок збільшилось в два рази і досягло 3421 тис.м³ в 2013 році.

Виробництво фанери клеєної теж демонструє хороші темпи росту, досягнувши свого максимуму 178,9 тис.м³ в 2013 році. В найбільш кризовому 2009 році виробництво фанери впало до рівня 109 тис.м³ найменшого за останні десять років.

Виробництво основного конструкційного матеріалу для меблів, деревинностружкових плит, має більш складну історію. Наростивши об'єми виробництва з 2003 по 2008 роки в 2,3 рази, досягнувши в 2008 році 1622 тис.м³, в 2009 році зменшилось на 20,1% зупинившись на рівні 1295 тис.м³, в подальшому так і не досягнувши докризових значень. При цьому треба відмітити, що в післякризовий період було введено в експлуатацію додатково завод ДСП потужністю 200 тис.м³ плити в рік.

Виробництво шпону лущеного демонструє картину, аналогічну фанерному виробництву. Об'єми виробництва за десять років практично не змінилися і складають 43,5 тис.м³ в 2003 році і 42,9 тис.м³ в 2013 році.

Найбільше падіння спостерігалось в 2009 році зупинившись на рівні 29,6 тис.м³.

Стабільність демонструє виробництво струганого шпону. В 2003 році було вироблено 14,2 млн.м², а в 2013 – 35,0 млн.м². Характерно, що в кризові роки не спостерігалось падіння виробництва цього виду продукції.

Виробництво столярних виробів постійно збільшується. Так в 2003 році було вироблено 1056 тис.м², а в 2013 році – 3216 тис.м². В кризові роки було зафіксовано значне падіння виробництва столярних виробів на 40% до рівня 2236 тис.м² в 2009 році.

Обсяги виробництва основних видів продукції деревообробки окремими підприємствами України наведено в табл. 7.

**Табл. 7 Обсяги виробництва основних видів продукції деревообробки
за 2010-2013 р.р. в розрізі підприємств**

Підприємство	Р о к и			
	2010	2011	2012	2013
Деревностружкові плити, тис.м³ умов				
<i>ТзОВ «Кроно-Україна»</i>	751,8	707,3	623,7	621,3
<i>ТзОВ «Свиспан Лімітед»</i>	304,4	340,7	313,5	299,7
<i>ТзОВ «ЛК Інтерплит Надвірна»</i>	174,2	228,5	197,0	183,7
<i>ТзОВ «Кроноспан УА»</i>	0,0	160,8	189,4	201,3
<i>АТ «Аверс»</i>	70,1	81,5	67,7	55,5
<i>ТзОВ «Мареллі»</i>	48,0	73,4	62,4	57,7
<i>ТзОВ «Калинівський ЕЗДМ»</i>	0,0	10,1	8,2	0,0
інші	122,5	15,7	167,1	6,8
Всього по Україні	1471,0	1618,0	1629,0	1426,0
Деревностружкові плити ламіновані та кашовані, тис.м³ умов				
<i>ТзОВ «Кроно Україна»</i>	529,7	581,3	545,6	540,5
<i>ТзОВ «Свіспан Лімітед»</i>	250,8	256,2	246,3	249,2
<i>ТзОВ «ЛК Інтерплит Надвірна»</i>	145,8	174,2	155,4	135,9
<i>ТзОВ «Кроноспан УА»</i>	0,0	115,4	126,6	137,3
<i>АТ «Аверс»</i>	41,7	26,3	11,5	10,3
<i>КП «Калинівський ЕЗДМ»</i>	0,0	0,0	0,0	
Всього по Україні	968,0	1153,4	1085,4	1067,2
Деревноволокнисті плити, тис.м² умов.				
<i>ТзОВ «Уніплит»</i>	17436,5	19000,3	18514,7	17841,5
<i>АТ «Фанплит»</i>	9561,0	11722,1	7821,1	8962,4
Всього по Україні	26997,5	30722,4	26335,8	26803,9
Фанера клеєна та ГКД, тис.м³ умов.				
<i>ТзОВ «Одек Україна»</i>	71,6	71,7	79,1	84,0
<i>ТзОВ «Костопільський ФЗ»</i>	24,7	27,4	29,2	30,0
<i>ТзОВ «Уніплит»</i>	12,1	13,4	12,0	11,6
<i>АТ «Фанплит»</i>	11,4	12,9	10,8	12,5
<i>ТзОВ фірма «Язьм»</i>	10,0	11,7	12,9	14,0
<i>ТзОВ «Плайтех»</i>	0,0	2,6	2,2	2,8
<i>ТзОВ «Олісма»</i>	0,0	5,7	5,9	6,1
Інші	14,2	14,6	14,9	18,0
Всього по Україні	144,0	160,0	167	179,0

Деревинностружкові плити виготовляли сім заводів. Безумовними лідерами ринку деревинностружкових плит є чотири заводи: ТзОВ «Кроно-Україна», ТзОВ «Свіспан Лімітед», ТзОВ «ЛК Інтерплит Надвірна» та ТзОВ «Кроноспан УА». В 2013 році цими підприємствами виготовлено 1306 тис.м³, що становить 91,6% загального ринку. Серед цієї четвірки перше місце займає ТзОВ «Кроно Україна» з об'ємом виробництва 621,3 тис.м³, або 43,5 % всього ринку України.

Всі ці чотири заводи розміщені (крім Солоніцевського цеху, який входить до складу ТзОВ «Кроно-Україна») в західних найбільш лісистих регіонах України. Це такі області, як Львівська, смт Кам'янка-Бузька, Рівненська м.Костопіль, Івано-Франківська смт Брошнів, м.Надвірна.

АТ «Аверс», м.Київ, ТзОВ «Мареллі» м.Черкаси та ТзОВ «Калинівський ЕЗДМ» м. Калинівка Вінницька область виготовили в 2013 році 113,2 тис.м³ плит.

Особливе значення для розвитку меблевої галузі має створення виробництва ламінованих деревинностружкових плит. Треба відмітити, що в 90-ті роки практично було відсутнє виробництво ламінованих плит в Україні, що унеможливлювало розвиток конкурентноздатної меблевої промисловості. На сьогодні 75% всього об'єму виготовленої ДСП ламінується, а це складає 1067,2 тис.м³. В асортименті це плити 10 товщин і понад 50 видів кольорів, текстур та структур, що в повній мірі забезпечує потреби меблевого виробництва.

Деревинноволокнисті плити сухого безперервного способу виробництва виробляє єдине в Україні підприємство АТ «Фанплит», м. Київ, 8962 тис.м², а плити мокрого способу виробництва – ТзОВ «Уніплит» с. Вагода, Івано-Франківська обл. 17841,5 тис.м².

В загальному цими підприємствами виготовлено в 2013 році 26803,9 тис.м² деревинноволокнистих плит.

Найбільшим заводом з виробництва фанери в Україні є ТзОВ «ОДЕК Україна», який в 2013 році виготовив 84,0 тис.м³. На другому місці є ТзОВ «Костопільський ФЗ», Рівненська обл. з об'ємами виробництва в 2013 році 30,0 тис.м³. Всього в Україні виготовляють фанеру та гнуктоклеєні деталі сім заводів загальним об'ємом 179,0 тис.м³ в 2013р. Потужності заводів з виробництва деревинностружкових плит використовуються не більш, як на 70% із-за зайнятості внутрішнього ринку імпоротною продукцією. Фанерні виробництва потерпають від дефіциту фансировини.

Протягом останніх років спостерігається падіння виробництва плитних матеріалів в Україні. Так в 2012 році темп виробництва плит ДСП до попереднього року склав 98%, а в 2013 році - 87% до 2012 року. Головним чинником цього падіння є зменшення обсягів реалізації готової продукції її виробниками. В свою чергу падіння обсягів реалізації пов'язане з постійним зростанням цін на основні складові собівартості та неможливістю знизити ціну продукції через зростання собівартості виробництва (дивись табл. 8).

Табл. 8 Величина прямих затрат в собівартості деревинностружкових плит в Україні за 2010, 2013 р.р., євро/м³

Назва	Р о к и	
	2010	2013
Деревина	26	39
Хімікати	21	28
Ел. енергія, газ	8	15

На сьогоднішній день ціни на складові собівартості в Україні значно перевищують ціни конкурентних заводів в сусідніх державах. При цьому слід наголосити, що основний компонент собівартості – деревина.

В Польщі та Румунії значно розвинене (порівняно з Україною) лісопильне виробництво, тому тирса і стружка закуповуються їхніми виробниками ДСП по значно нижчих цінах, ніж деревина в Україні. Порівняльні цифри наведені в поданій нижче таблиці 9.

Табл. 9 Величини складових собівартості деревинностружкових плит у сусідніх країнах, євро/м³

Назва	Росія	Білорусь	Польща	Україна
Деревина	18	28	48	39
Хімікати	19	25	25	28
Ел. енергія, газ	7	14	8	15
Разом прямі витрати	44	67	81	82
 Загальна собівартість			111	126

Для повноти картини, хочемо надати коротку інформацію про зовнішні ринки та імпорт ДСП в Україну. Так, в попередні роки поставки з Румунії ДСП були практично відсутні або незначні, але на сьогоднішній день вони становлять більше 10 тисяч м³ в місяць. Україна була значним експортером плит в Білорусь і Росію, однак поставки майже повністю припинись, оскільки умови створені в цих країнах дозволяють нарощувати там виробництво і знижувати ціни, при цьому Білорусь великими темпами збільшує поставку плит в Україну.

Виходячи з вищевикладеного, вітчизняні виробники плит знаходяться в гірших умовах, порівняно з зарубіжними виробниками, та програють конкурентну боротьбу.

Відносно фансировини треба наголосити на тому, що українська фансировина, а це береза та вільха, стала найбільш дорогою серед європейських країн, виробників фанери (дивись рис.3).

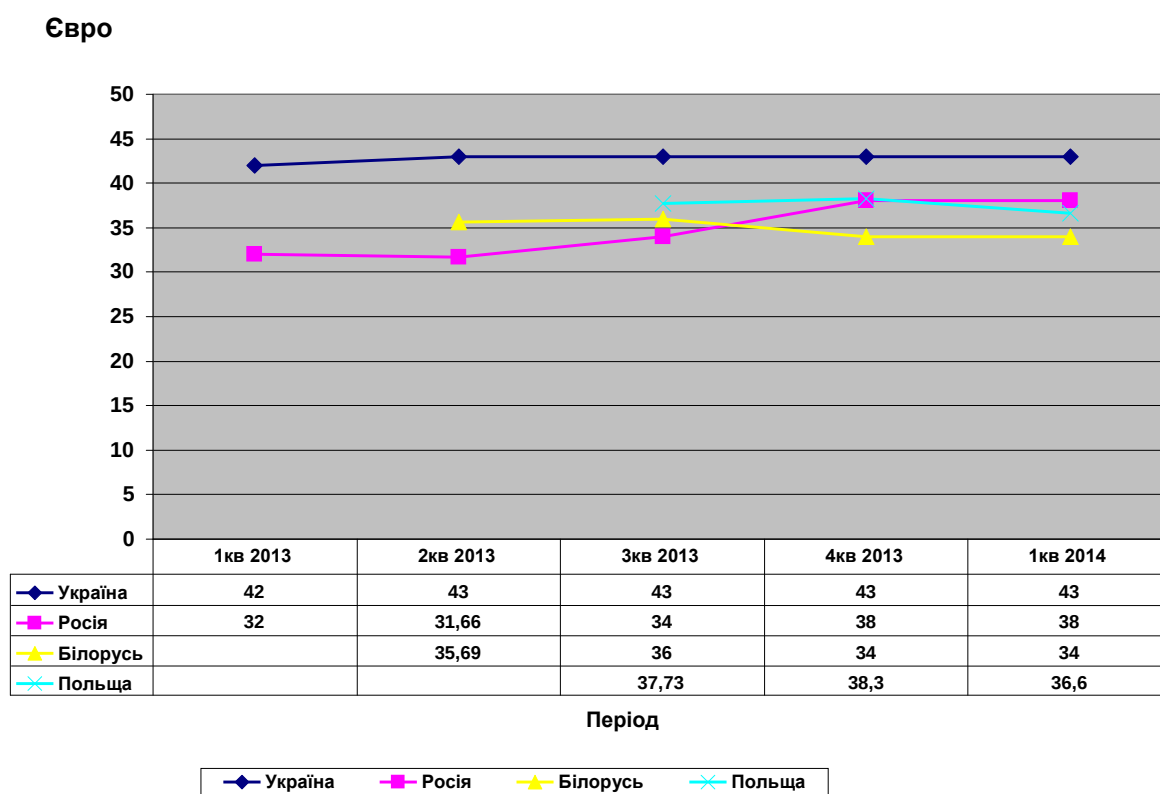

Рис.3 Динаміка ціни фансировини березової 1 сорту діаметром 18-24 см. в 2013-2014 р.р.

Вищенаведені матеріали свідчать, що рівень цін фанерної сировини в Україні набагато вищий ніж в сусідніх країнах. В деяких з них (Польща, Білорусь) з початку року навіть відбувається зниження цін. А в Росії навпаки аномально теплий початок зими, що не дозволив почати масову заготовку берези та залишив деревообробні підприємства з мінімальним залишком сировини, призвів до невеликого здорожчання деревини.

Якісні показники фанерної сировини залежать від природно-кліматичних умов місцезростання. Якість української фанерної сировини на 30% нижче, ніж в Росії та Польщі, а ціна при цьому вища орієнтовно на 15%.

Високий рівень цін на фансировину може призвести до відсутності конкурентних переваг в українських виробників фанери як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Ріст цін на продукцію деревообробки відповідав інфляційним процесам і був меншим, ніж в цілому по промисловості України, табл. 10.

Табл. 10 Індеси цін виробників промислової продукції за видами діяльності за 2007-2013 р.р., % (до попереднього року)

Вид діяльності	Р о к и							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Промисловість в цілому	109,6	119,5	135,5	106,5	120,9	119,0	103,7	101,5
Оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів	108,8	110,5	115,0	109,2	105,3	113,6	105,3	99,9

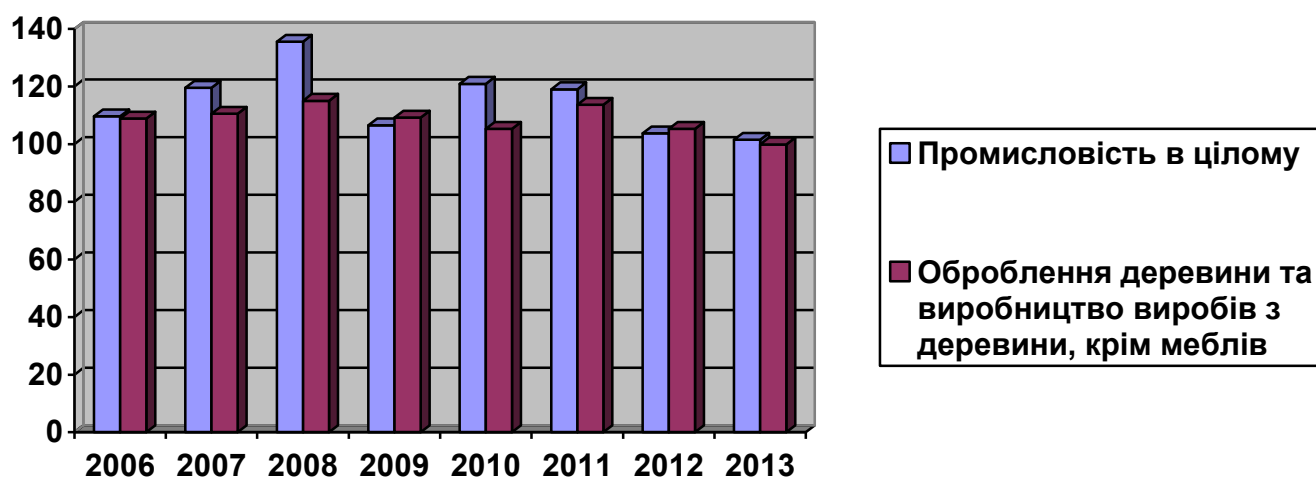

Рис. 4 Діаграма зміни індексів цін промислової продукції по роках.

3. АНАЛІЗ ЕКСПОРТУ, ІМПОРТУ ТА ВНУТРІШНЬОГО СПОЖИВАННЯ ПРОДУКЦІЇ ДЕРЕВООБРОБКИ

В даному розділі розглянемо міжнародну торгівлю продукцією деревообробки та меблів, до якої увійдуть експорт та імпорт як в грошовому, так і в натуральному вираженні. Коди товарів приймаються в відповідності з Українською класифікацією товарів зовнішньо-економічної діяльності (УКТ ЗЕД) 44 – деревина та вироби з деревини та 94 – меблі [14].

По основним позиціям існують різні ставки ввізного (вивізного) мита на територіях різних країн сусідів.

В Україні всі ставки ввізного мита для продукції кодів 44 та 94 дорівнюють нулю, тобто бар'єри для торгівлі цими товарами відсутні. Відсутні також і експортні (вивізні) мита для деревообробного сегмента економіки [15].

Відносно країн, членів митного союзу, Росії, Білорусії, Казахстану та країн Європейського Союзу, то тут існують суттєві бар'єри для торгівлі.

Так, ввізне мито в Митному Союзі становить для плит деревинностружкових необроблених код 4410111000 – 17,6%, для ламінованих деревинностружкових плит код 4410113000 – 12,5%, для стільниць код 4410115000 – 12,5%. Меблева продукція, яка імпортується до цих країн оподатковується ввізним митом 7,6 дол.США/кг.

У країнах ЄС діють слідуючі ставки ввізного мита в Чехії, Польщі, Словаччині, Румунії для деревинностружкових плит необроблених та ламінованих деревинностружкових плит – повна ставка складає 7%, а пільгова – 3,5 %.

В відповідності з угодою про вільну торгівлю в країнах Співдружності Незалежних Держав діють нульові ставки ввізного мита. Тобто сьогодні Україна експортує свої товари в країни СНД без мита. Однак митний союз ввів технічні регламенти, які є серйозним торгівельним бар'єром між Україною та Митним союзом. При цьому в Україні відсутні не тільки технічні регламенти на продукцію деревообробки та меблі, а і будь які інші нетарифні регулятори ринку. Оскільки інвестиційний клімат в Україні досить низький, а ризики капіталовкладень в економіку великі, іноземні інвестиції в деревообробку направлені в Румунію, Білорусь та Росію. Так в Румунії поряд з кордоном України побудований новий завод ДСП компанії «Egger», Австрія. Поряд з цим заводом зросло лісопилне виробництво потужністю 1 млн.м³ пиловника в рік компанії «Швайгхофер», відходи якої будуть використані як сировина для виробництва ДСП. Другий потужний завод ДСП побудований компанією «Кастамона» в повіті Муреш теж в безпосередній близькості від кордону України. Серйозні інвестиції в будівництво заводів ДСП в Білорусі та Росії зробила компанія «Кроноспан», Швейцарія. Всі ці компанії розглядали можливість інвестування в Україну, але із-за великих ризиків відмовилася від цих проектів на користь інших країн. Тепер всі вони рахують пріоритетним для себе внутрішній ринок України. З огляду незначної віддалі та відсутності торгівельних бар'єрів, ці виробництва складають серйозну конкуренцію українським виробникам ДСП.

Так, в табл. 10 та на рис.5 наведені дані щодо імпорту продукції деревообробки до України з 2006 по 2013 роках.

Табл. 10 Імпорт продукції деревообробки за 2006-2013р.р., млн.дол. США

Продукція	Р о к и							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
44 деревина та вироби з деревини	257,2	363,0	530,6	271,8	324,1	374,5	349,3	397,2
94 меблі	260,0	355,7	607,7	294,7	374,3	484,4	550,1	454,4

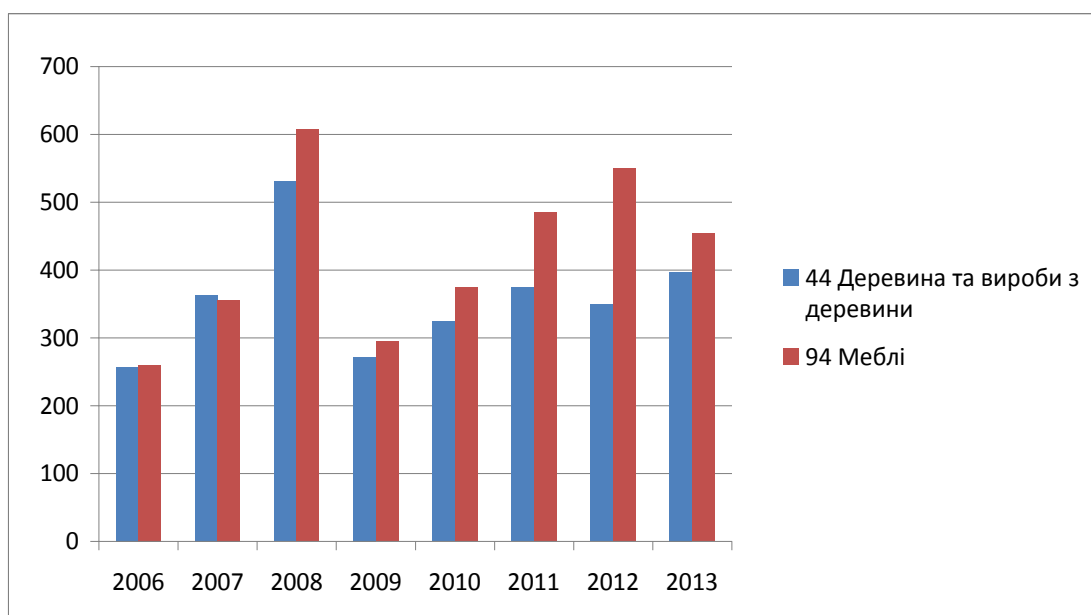

Рис. 5 Діаграма обсягів імпорту продукції деревообробки по роках, млн.дол.США.

Як видно з даних таблиці 10 імпорт продукції деревообробки, починаючи з 2006 року постійно збільшується, скоротившись лише в кризові 2009-2010 роки, і досягнувши в 2013 році 397,2 млн.дол.США. В складі імпорту левову частину складають плитні матеріали ДСП, ДВП та МДФ, таблиця 11.

Розглядаючи дані імпорту меблів можна бачити теж постійний ріст об'ємів, з мінімумом в 2009-2010 роках. Особливо загрозливим є імпорт меблів з Південно-Східної Азії (Китай, Малайзія), Італії, Польщі, Росії, що спричиняє значний тиск на внутрішній ринок України та вітчизняного товаровиробника.

Табл. 11 Імпорт продукції деревообробки в натуральному виразі за 2010-2013 р.р. тис.м³

Код товару	Найменування	Р о к и			
		2010	2011	2012	2013
4401	Деревина паливна	0,5	0,6	0,4	0,5
4402	Лісоматеріали необроблені	14,4	16,9	13,4	9,6
	Разом	14,9	17,5	13,8	10,1
4407	Лісоматеріали оброблені	2,6	4,6	3,0	2,0
4409	Пилопродукція	3,0	3,8	3,6	3,3
4410	Плити деревинностружкові	120,6	132,6	137,3	158,1
4411	Плити деревноволокнисті	104,9	152,6	151,4	160,8
4412	Фанера клеєна	10,9	15,6	16,3	21,6

Експорт продукції деревообробки значно перевищує імпорт і приведений в табл. 12 та на рис. 6

Табл. 12 Експорт продукції деревообробки за 2006-2013р.р., млн.дол. США

Продукція	Р о к и							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
44 деревина та вироби з деревини	602,8	827,3	800,8	664,8	827,9	1077,8	1059,8	1143,7
94 меблі	203,2	286,6	354,3	230,0	311,7	445,7	508,8	555,9

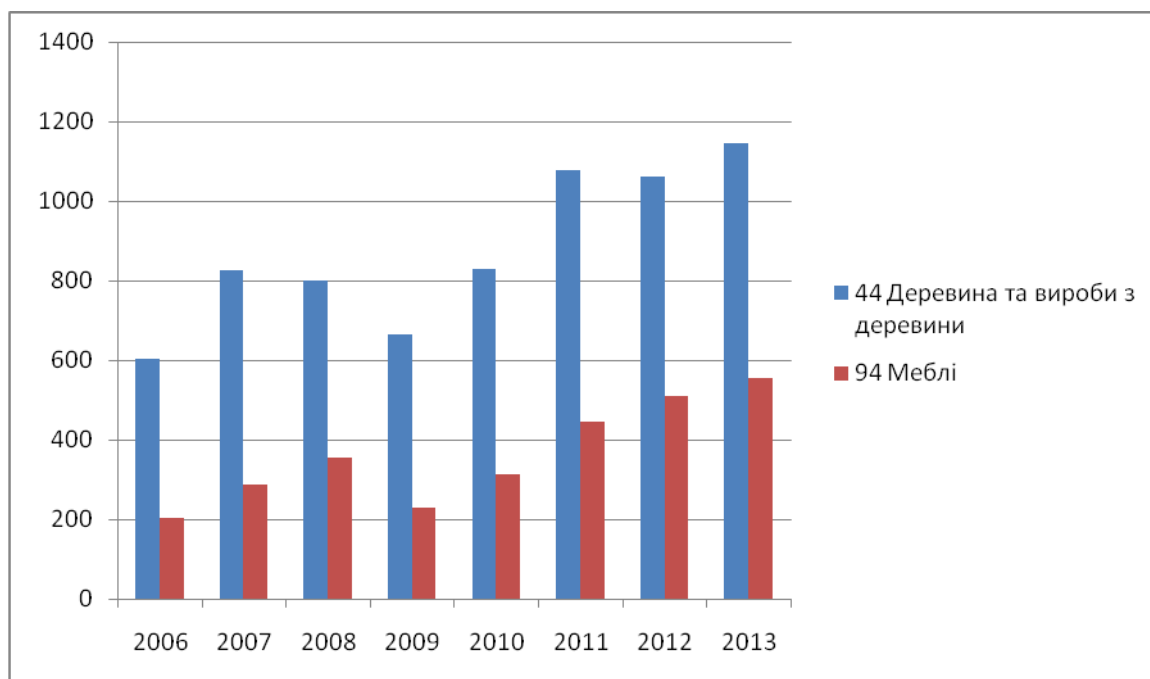

Рис.6 Діаграма обсягів експорту продукції деревообробки по роках, млн.дол. США.

Експорт деревини та виробів з деревини виріс з 602,8 млн.дол.США в 2006 році до 1143,7 млн.дол.США в 2013 році. Навіть в кризові 2009-2010 р.р. не спостерігалось значного падіння експорту. Це пов'язано перш за все з тим, що основною складовою експорту є необроблена деревина, або інакше кажучи сировина, яка завжди користується попитом на Європейському ринку.

Експорт меблів також має характер постійного зростання з 203,2 млн.дол.США в 2006 році до 555,9 млн.дол.США в 2013 році. В зв'язку з падінням внутрішнього ринку в умовах фінансово-економічної кризи єдиним шляхом виживання для великих та середніх меблевих підприємств було експортування своєї продукції в основному до Росії та Казахстану.

В таблиці 12 наведені дані щодо експорту продукції деревообробки в натуральному виразі.

Табл. 13 Експорт продукції деревообробки в натуральному виразі за 2010-2013 р.р. тис.м³

Код товару	Найменування	Р о к и			
		2010	2011	2012	2013
4401	Деревина паливна	901,0	932,0	982,6	1217,0
4402	Лісоматеріали необроблені	1875,7	1917,3	1907,1	2230,0
	Разом	2776,7	2849,3	2889,7	3447,0
4407	Лісоматеріали оброблені	583,8	670,0	606,8	632,7
4409	Пилопродукція	6,3	8,0	12,38	8,974
4410	Плити деревинностружкові	169,3	192,2	220,0	165,2
4411	Плити деревноволокнисті	20,8	53,1	85,0	92,7
4412	Фанера клеєна	47,2	50,3	55,3	56,4

Як видно з даних таблиці 12 експорт необробленої деревини постійно зростає з 2776,7 тис.м³ в 2010 р. до 3447,0 тис.м³ в 2013 р., тобто за три останні роки експорт необроблених лісоматеріалів зріс на 29,6%. При цьому лісоматеріали оброблені та пилопродукція практично не збільшили експорту. На постійному рівні знаходиться і експорт плитних матеріалів та фанери. В 2013 році експорт ДСП значно скоротився з 220 тис.м³ в 2012 році до 165,2 тис.м³ в 2013 році. ДВП та фанера дещо наростили в експорті і в 2013 р. складають відповідно 92,7 та 56,4 тис.м³.

Розглянемо баланс реалізації виготовленої в Україні та імпортованої продукції деревообробки, таблиця 14, рис. 4.

Табл. 14 Баланс реалізації продукції за кодом 44 деревина і вироби з деревини за 2006-2013р.р. млн.дол.США

Назва	Р о к и						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Виробництво	1147,8	1292,7	822,3	928,9	1196,5	1058,5	1164,7
Експорт	827,3	300,8	664,8	827,9	1077,8	1059,8	1143,7
Імпорт	363,0	530,6	271,8	324,1	374,5	349,3	397,2
Внутрішнє споживання	683,5	1022,5	429,3	425,1	493,2	348,0	418,2

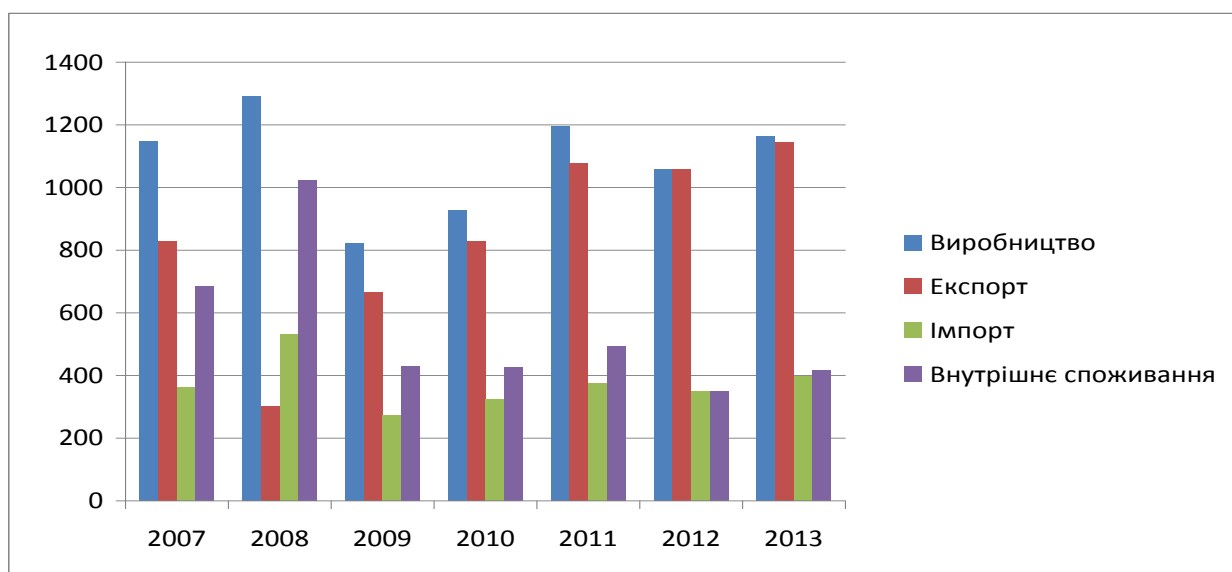

Рис. 7 Діаграма обсягів виробництва, експорту, імпорту та внутрішнього споживання продукції за кодом 44 деревина та вироби з деревини, млн.дол.США.

Об'єми споживання імпоротної продукції за кодом 44 деревина і вироби з деревини постійно збільшуються і набувають навіть критичні 100% в 2012 році. Безумовно, що така висока доля імпоротної продукції на ринку деревини є дестабілізуючим фактором.

Як видно із даних таблиці 14, рис.7 об'єми виробництва, експорту та імпорту продукції за кодом 44 деревина і вироби з деревини мають тенденцію до збільшення на протязі 2007-2013 років. Зовнішня торгівля цією продукцією мала від'ємне торгівельне сальдо в 2007-2008 роках, а починаючи з 2009 року воно є позитивне.

Характерним є падіння, починаючи з 2009 року, внутрішнього споживання виробів з деревини. Так, в 2007 році внутрішнє споживання продукції за кодом 44 складало 683,5 млн.дол.США, а в 2013 році – 418 млн.дол.США.

Частка імпорту у внутрішньому споживанні є дуже вагомою.

Баланс реалізації продукції за кодом 94 Меблі теж демонструє аналогічні показники, таблиця 15, рис. 8

Табл. 15 Баланс реалізації продукції за кодом 94 Меблі за 2006-2013 р.р., млн.дол.США.

Назва	Р о к и						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Виробництво	958,8	798,7	328,4	620,4	632,6	513,2	517,7
Експорт	286,6	354,3	230,0	311,7	445,7	508,8	555,9
Імпорт	355,7	607,7	294,7	374,3	484,4	550,1	454,4
Внутрішнє споживання	1027,9	1052,1	393,1	683,0	671,3	554,5	416,2

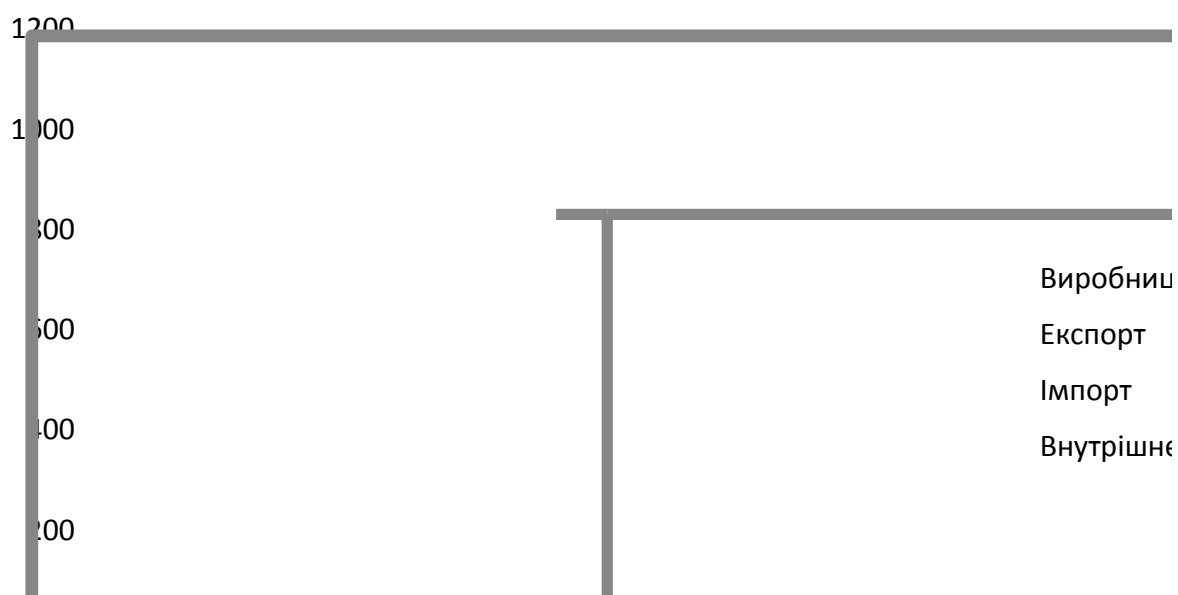

Рис.8 Діаграма обсягів виробництва, експорту, імпорту та внутрішнього споживання меблів за кодом 94, млн.дол. США.

Як видно із таблиці 15 та рис.8, сальдо зовнішньої торгівлі меблями було від'ємне за 2007-2012 роки і лише в 2013 році демонструє позитив, тобто експорт на 100 млн. більший за імпорт.

Аналізуючи внутрішнє споживання меблів в Україні можна бачити, що будучи на рівні 1027,9 млн.дол.США в 2007 році, воно впало до 416,2 млн.дол.США в 2013 році, що в 2,47 раза менше. Таке падіння внутрішнього ринку меблів спричиняє значні проблеми для виробників деревинностружкових та деревинноволокнистих плит.

Питома вага імпорту у внутрішньому споживанні наведена в табл.16 та рис.6.

Табл. 16 Питома вага імпорту у внутрішньому споживанні продукції деревообробки, %

Вид продукції	Р о к и						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
44 деревина і вироби з деревини	56,0	52,0	33,0	76,2	75,9	100,0	95,0
94 Меблі	34,6	57,7	75,0	54,8	72,2	99,2	109,2

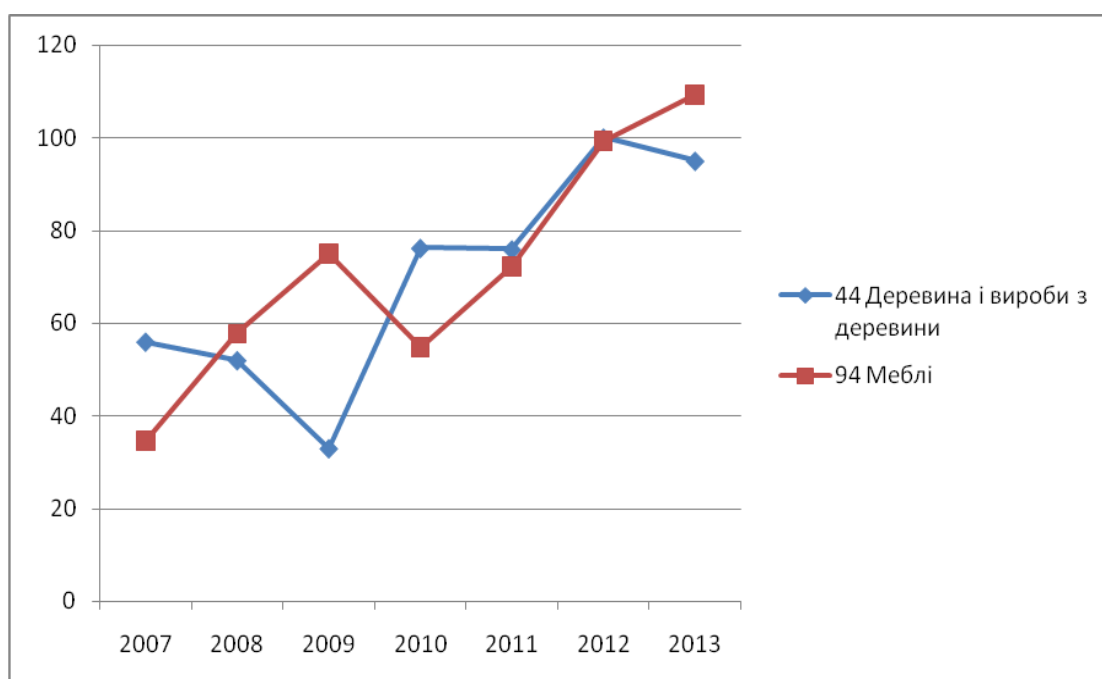

Рис. 9 Залежність питомої ваги імпорту у внутрішньому споживанні продукції деревообробки по роках, %

Питома вага імпортої продукції деревообробки змінюється по роках не рівномірно, досягнувши 100% в 2012 році, тоді як у 2007 році вона складала 56,0%, дивись табл. 16 та рис.9.

Частка імпортованих меблів на внутрішньому ринку збільшилась з 34,6% в 2007 році до 109,2% в 2013 році, дивись табл.16 та рис.9.

Така ситуація унеможливорює інноваційний розвиток виробництва конструкційних матеріалів та меблів в Україні.

4. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕОБРОБЛЕНОЇ ДЕРЕВИНИ.

Україна є малолісною країною з обмеженими запасами лісоматеріалів. Виробники деревообробної продукції відчують дефіцит необробленої сировини, що спричиняє жорстку конкуренцію на ринку. При цьому експорт необробленої деревини постійно зростає, (дивись таблицю 17), а виробництво виробів з деревини падає, таблиця 6.

**Табл. 17 Експорт необробленої деревини з України за 2010-2013р.р.,
млн.куб.м**

Продукція	Роки			
	2010	2011	2012	2013
44 деревина	3,4	3,3	3,3	3,5

Виправдовуючи постійний експорт необробленої деревини держлісгоспи аргументують це відсутністю попиту на пиловник в Україні. Але це справедливо тільки частково, бо недосконалість механізмів реалізації необробленої деревини, створення штучного дефіциту на аукціонах, експорт деревини по прямим контрактам без аукціонного продажу, першочерговість експортних поставок деревини вищої якості, забезпечення вітчизняних виробників по залишковому принципу, відсутність механізмів формування справедливих цін приводить до зубожіння вітчизняного лісопиляння та відсутності інвестицій в цю галузь.

Зважаючи на те, що ліси України є національним багатством, вони повинні використовуватися виключно в інтересах соціально-економічного розвитку держави.

Виходячи з цього, пріоритетним необхідно вважати той варіант використання необробленої деревини, який забезпечить найбільший економічний та соціальний ефект для країни.

Розглянемо варіанти використання необробленої деревини, реалізуючи її на експорт та переробляючи на внутрішньому ринку. Методику такого розрахунку запропоновано і реалізовано в роботі [15]. Результати проведених розрахунків, на прикладі переробки 50 тис.м³ техсировини і реалізації їх на експорт наведені в табл.16.

Табл. 16 Порівняльний аналіз ефективності використання лісових ресурсів.

Назва показника	Одиниці виміру	І проект – виробництво готової продукції ! II проект				Величина альтернативної вартості експорту техсировини
		Виробництво ДСП	Виробництво меблів	Разом	Експорт сировини	
Економічний ефект	тис.грн	6399	22402	28801	726	28075
Обсяг реалізованої готової продукції (сировини) у натуральних одиницях	-	1639 тис. м ² ДСП	68 тис. наборів стандартних меблів	-	50 тис.м ³ техсировини	-
Ціна одиниці реалізованої готової продукції (сировини)	грн.	33	2500	-	225	-
Обсяг реалізованої готової Продукції (сировини) у вартісному вираженні	тис.грн	54090	169328	223418	11250	212168
Витрати на виробництво	тис.грн.	50088	152395	202483	10575	191908
Прибуток від реалізації	тис.грн	4003	16933	20936	675	20261
Чистий прибуток, який залишається у розпорядженні підприємства	тис.грн.	3002	12700	15702	506	15196
Податкові платежі до бюджету всього:	тис.грн.	4446	16154	20600	113	20487
- податок на прибуток	тис.грн.	1001	4233	5234	169	5065
- ПДВ	тис.грн	3445	11921	15366	- 56	15310
- мито	тис.грн	-	-	-	-	-
Платежі до соціальних фондів всього:	тис.грн	1953	6248	8201	613	7588
Соціальний ефект	осіб.	299	937	1236	122	1114
Збільшення зайнятості	осіб.	299	937	1236	122	1114
Неоцінювані вигоди:						
- залучення інвестицій		+	+	+	+	+
- підвищення конкурентноспроможн. національної економіки		+	+	+	-	+
- експорт глибокої переробки деревини		+	+	+	-	+
- розвиток деревообробної промисловості		+	+	+	-	+
- підвищення економічної активності регіонів		+	+	+	-	+
- перерозподіл ресурсів всередині регіональної системи		+	+	+	-	+
- використання інфраструктурного потенціалу регіону		+	+	+	-	+
- підвищення рівня життя населення		+	+	+	-	+
- розвиток трудового потенціалу		+	+	+	-	+
- розвиток соціально-культурної інфраструктури		+	+	+	-	+

Як видно з даних (табл.16), держава, експортуючи сировину, яку можна переробити в Україні, у загальному втрачає 28075 тис.грн., з них: 20487 тис.грн. податкових платежів до бюджету, 7588 тис.грн. платежів до соціальних фондів (у тому числі 6143 тис.грн. платежів до Пенсійного фонду). Вигода національної економіки від реалізації лісових ресурсів, насамперед, вітчизняним підприємствам очевидна, адже виробництво з 50 тис.м³ техсировини 1639 тис.м³ ДСП, а потім – меблів на загальну суму 169,3 млн.грн., окрім значних податкових надходжень до бюджетів різних рівнів, дозволить працевлаштувати 1114 осіб; підприємства деревообробної та меблевої промисловості отримають 15,7 млн.грн. чистого прибутку, частину з якого вони могли б спрямувати на різноманітні соціальні заходи та програми.

Інакше кажучи, якщо взяти економічний ефект від експорту технологічної сировини за одиницю, то при переробці її в деревинностружкові плити економічний ефект складає 8,8, а при виготовленні з цих плит меблів – 40. Тобто виробництво меблів з деревинностружкових плит в 40 разів ефективніше, ніж просто експорт необробленої техсировини. В масштабах України це дасть значно більший економічний і соціальний ефект.

Так, якщо в 2013 році було експортовано 1324 тис.м³, то економічний ефект від цього складає 19224,5 тис.грн., при виготовленні з цієї кількості техсировини деревинностружкових плит економічний ефект складає 169445,5 тис.грн., а при виготовленні меблів – 593204,9 тис.грн.

Усе це, в результаті дасть поштовх не лише для розвитку національної економіки, лісового сектору, а й регіону: сприятиме залученню інвестицій, забезпечить підвищення використання інфраструктурного потенціалу регіону, розвиток трудового потенціалу, соціально-культурної інфраструктури, підвищить рівень життя населення, тощо.

ВИСНОВКИ

Аналіз стану деревообробного сегменту лісового сектору України показує, що він має значний потенціал. Основними чинниками його є, перш за все, ресурс лісоматеріалів, який вже сьогодні заготовляється і той, який ще може бути заготовлений, виходячи з річного приросту деревини. Деревообробна промисловість країни сьогодні є достатньо розвиненою і забезпечує основні потреби народногосподарського комплексу України. За роки незалежності в Україні постійно збільшувалась заготівля деревини з 9-10 млн.м³ в 1991 р. до 17 млн.м³ в 2013р. Але споживання в середині країни зменшилось в рази. В 1991 році Україна споживала 38-40 млн.м³, які в основному завозились з Росії, в 2013 році спожито всього 14 млн.м³.

Виробництво основних конструкційних матеріалів ДСП, ДВП, фанери, завдяки значним іноземним інвестиціям, значно наростило об'єми, асортимент та якість своєї продукції. Так, якщо в 1991 році в Україні було виготовлено 1,1 млн.м³ ДСП, то в 2013р. – 1,42 млн.м³.

Створились практично нові підгалузі виробництва ламінованих деревинностружкових плит, стільниць, оздоблених деревинноволокнистих плит, плит МДФ. Повністю модернізована і практично заново створена меблева промисловість. Збільшилися об'єми виробництва, асортимент і якість меблів.

Аналіз зовнішньо-економічної діяльності показує на значний експортний потенціал деревообробного сегменту України.

В результаті дослідження виявлено і ряд недоліків, які присутні в галузі. Перш за все, це відсутність державної концепції та галузевих програм розвитку деревообробної промисловості. Відсутні дієві, прозорі та доступні механізми реалізації деревини для різних видів підприємств.

На державному рівні недостатньою є координація та взаємодія регуляторів лісового та деревообробного сектору з метою оперативного реагування на ті, чи інші виклики та створення сприятливих умов ведення деревообробного бізнесу.

В останні роки спостерігається тенденція до скорочення об'ємів виробництва продукції деревообробки, а натомість значно збільшується експорт необробленої деревини. Надмірний імпорт виробів з деревини та меблів до України створює реальну загрозу вітчизняному виробнику. Надзвичайно низький інвестиційний клімат викликав відток інвестицій в країни-сусіди Білорусь, Румунію, Росію. Створені там виробництва ДСП, МДФ, пиломатеріалів використовують українську необроблену деревину, а готову продукцію реалізують на внутрішньому ринку України, що протирічить національним інтересам.

Державними регуляторами не задіяні в повному обсязі механізми регулювання ринку України. Тарифи на імпорт та експорт продукції деревообробки мають нульову ставку, механізми технічного та нетарифного регулювання ринку відсутні.

Функції, які виконує Держлісагентство, не узгоджуються з антимонопольними принципами. Необхідно розмежувати функції управління, які покладені на Держлісагентство, на основі антимонопольних принципів.

Пріоритетним завданням для всіх регуляторів ринку має стати створення сприятливих умов для швидкого та збалансованого розвитку деревообробного комплексу України з метою комплексної та глибокої переробки всієї заготовляємої в Україні деревини.

З огляду на викладене український сегмент деревообробки потребує термінового втручання з метою значного покращення інвестиційного клімату, умов ведення бізнесу, розвитку внутрішнього ринку, розробки заходів щодо сприяння експорту готової продукції, зменшення експорту необробленої деревини, концентрації лісопильного виробництва, раціонального використання відходів деревообробки, розширення та удосконалення існуючих механізмів реалізації необробленої деревини.

Для виконання поставлених задач необхідно реалізувати слідуючі заходи.

1. Розробити та затвердити концепцію розвитку лісопромислового комплексу України.
2. На основі даної концепції розробити програми інвестиційного розвитку підгалузей деревообробного сегменту України.
3. Під егідою Мінекономрозвитку створити міжвідомчу постійно діючу робочу групу з представників відомств та галузевих асоціацій з метою розробки та координації заходів щодо реалізації та виконання Програми розвитку лісопромислового комплексу. Першочерговим завданням цієї комісії має стати розробка концепції реформування Держлісагентства України на основі антимонопольних принципів.
4. Підготувати та прийняти зміни до Наказу Держкомлісу України від 19.02.2007 р. № 42 щодо удосконалення Положення про організацію та проведення аукціонів з продажу необробленої деревини.
5. Розробити і впровадити дієвий та прозорий механізм формування стартових цін на необроблену деревину.
6. Розробити та ввести в дію положення щодо запровадження довготермінових договорів купівлі-продажу необробленої деревини для підприємств з історією виробництва, терміном від 1 до 10 років.
7. Підготувати та прийняти Постанову Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Положення про закупівлю товарів за державні кошти» з метою надання пріоритету вітчизняним виробникам продукції деревообробки та меблів при закупівлі для державних потреб.
8. Розробити та впровадити ринкові механізми нетарифного регулювання внутрішнього ринку продукції деревообробки та меблів, наприклад технічні регламенти, екологічні, санітарні, радіологічні, фітосанітарні, фінансові, правові норми та правила.
9. Підготувати та прийняти Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України» з метою звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання деревини на постійній основі.
10. Прийняти проект Закону України «Про встановлення ставок вивізного (експортного) мита на деревину», № 2325 від 19 лютого 2013 року.

11. Прийняти проект Закону України «Про внесення змін до Лісового кодексу України щодо надання доступу до лісових ресурсів (заготівля лісосировини) тимчасовим лісокористувачам».
12. Вжити заходів щодо розвитку внутрішнього ринку України, для чого ввести слідуючі ставки ввізного мита:

Вид продукції	Код продукції	Розмір імпорного мита
Меблі	9401, 9403	10
ДСП ламіноване	4410195000	7
ДСП шліфоване	4410191000	5
МДФ	4411210000, 4411290000, 4411929000	7
Фанера	4412190000	7

13. В якості компенсаторів ввести нульові ставки ввізного мита на комплектуючі та фурнітуру для меблів.
14. Спростити механізм ввезення на митну територію України промисловими підприємствами обладнання та машин з метою їх модернізації, зниження енергоємності та створення нових деревообробних виробництв, впровадивши нульові ставки ввізного мита та податку на додану вартість.
15. Стимулювати експорт продукції деревообробки шляхом надання дотацій підприємствам для участі у міжнародних виставках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція державної промислової політики України. Указ президента України від 12 лютого 2013р. № 102-2003.
2. Державна програма розвитку промисловості на 2003-2011 роки. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 липня 2003 р. № 1174.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Концепція проекту Загальнодержавної економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 року» від 9 липня 2008 р. № 947-р.
4. Положення про Міністерство промислової політики України. Указ Президента України від 19 липня 2013 року № 389/2013.
5. Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Режим доступу: www.me.gov.ua
6. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11 вересня 2003р. № 1160-IV.
7. Положення про організацію та проведення аукціонів з продажу необробленої деревини. Наказ Держкомлісгоспу України від 19 лютого 2007р. № 42.
8. Лісове господарство України: стратегія розвитку /за ред. акад. НАН України І.Р.Юхновського. К., 2003р.
9. Лісове господарство: українські реалії та досвід Європи. Режим доступу: www.investukraine.com
10. Господарський кодекс України.
11. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001р. № 2210-III.
12. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
13. Номенклатура промислової продукції. Наказ Державної служби статистики України від 17.12.2012р. № 520
14. Довідник кодів товарів згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної Діяльності (УКТ ЗЕД). Режим доступу: www.dtkt.com.ua
15. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про митний тариф України» № 2829-VI від 21 грудня 2010 року.
16. Толчанова З.О. Організаційно-економічні засади раціонального використання лісових ресурсів. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Рівне, 2011 р. – с.12.